

Nieuwsbrief
Jaargang
06

Nummer
17

Augustus 2014

Dag beste kunstvriend,

Was u ook één van de duizend kijkers-luisteraars die onze presentatie over Joe English en Elisa Goedemé meebeleefden? Jawel u leest het goed, in de loop van onze veertien presentaties van oktober ’13 tot juni ’14 hebben wij zeker 1000 geïnteresseerden ontmoet. Van Brugge over Torhout tot Menen. Van Veurne en Diksmuide tot St.-Niklaas, Kortenberg en Leuven. Met dank aan de bestuursleden van de verenigingen die ons de kans boden om ons verhaal te brengen.
Over het leven en werk van twee zeer gedreven jonge mensen. Hoe belangrijk kunst en cultuur was in hun drukke bestaan en over hun brutale scheiding door de wrede oorlog. Wij hebben ons verhaal telkens aangepast aan de locatie en het publiek. En wat blijkt: Joe, Elisa en Huis English leefden verder in materieel en immaterieel erfgoed. In Vlaggen vervaardigd door de zussen van Joe naar zijn ontwerpen, in Joe’s tekeningen van een grootvader als frontsoldaat, in een monumentaal beeld of een brandraam naar zijn O.L.Vr. van de IJzer. In verhalen over familieleden en vrienden van Joe, bij handgeschreven nota’s van een toespraak, of mijmeringen van oud-leerlingen van Elisa over pianolessen die zij bij haar volgden. Veel persoonlijke herinneringen aan de IJzerbedevaarten van toen… “Wij hadden al zoveel gehoord over Joe English, thuis en op school, maar wisten eigenlijk niet echt wie hij was…”

Wij herinneren ons nog altijd de respons van de nieuwsmedia bij onze tentoonstelling in 2008 over “Joe’s Kunst”: “Van regionaal belang”. Zo werd ons initiatief geklasseerd naar de gewestelijke pagina’s en de plaatselijke kranten. In de voorbije maanden stelden we tijdens onze Ronde van Vlaanderen echter vast dat er “een grondstroom” is van bijzondere aandacht voor dit Vlaamse cultuurhistorisch erfgoed. Wij hopen dat de verhalen die leven bij de mensen ook aan bod kunnen komen in de vele publicaties, tentoonstellingen en evenementen in het kader van de herdenking 100 jaar Grote Oorlog.

Laat uw partner en uw vrienden meegenieten van onze Nieuwsbrieven en stuur ze door via mail of maak een uitprint als “doorgeefnieuwsbrief”. Wij ontmoeten u graag op een van onze volgende presentaties.

Piet De Baere Co English

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:

Joe English, Kunstschilder vzw
Vuldersreitje 2, 8000 Brugge
www.joe-english-kunstschilder.be

In dit nummer

Elisa Goedemé en het grafmonument voor Joe English pag.2

Beschrijving van het Grafmonument voor Joe English pag. 3

Ontmoetingen met Joe English (vervolg)pag.4

VOS -SOS heldenhuldezerkjes pag.7

Vrienden van de VZW pag.8

Bijlage: Buitengewone kunstavond

Elisa Goedemé en het Grafmonument voor Joe English

Piet De Baere

Tijdens WO I en de eerste jaren nadien kregen de vrouwen veel taken en rollen toebedeeld. Zij waren niet alleen mee slachtoffer maar ook zeer actief als verpleegster, spion of munitiemaakster, maar vooral plaatsvervangende kostwinner om hun gezin te kunnen onderhouden. Daarbij moet men wel een onderscheid maken tussen het leven van de vrouwen in bezet oorlogsgebied en van vrouwen in het onbezet oorlogvoerend landgedeelte "de Westhoek". Over het leven van Elisa Goedemé tijdens WO I in het bezette Brugge weten wij niet zo veel, er zijn weinig documenten bewaard gebleven van deze periode. Over haar leven na WO I vanaf 1919 tot aan haar overlijden in 1926 is er wel meer informatie en briefwisseling. Als "Mevrouw-Weduwe Joe English" had Elisa Goedemé een belangrijke taak bij het bewaren van de herinneringen aan haar echtgenoot.

Zij werkte actief mee aan de herdenkingsinitiatieven na WO I. Als voorbeeld tonen wij verder in deze nieuwsbrief het programma van haar optreden als kunstzangeres op 18 sept. 1921, bij de herdenking voor de Gebroeders Van Raemdonck in Ieper. In september 1920 ging de herdenking door voor haar echtgenoot Joe English, het werd de eerste IJzerbedevaart naar zijn graf in Steenkerke. Het "Brugse Komiteit" van de "Joe English-vereniging" schonk een uniek monument gebeeldhouwd door Karel Lateur. Andere bekende Bruggelingen in dit comiteit waren o.a. Dr. Rubbrecht(oogarts), Huub Hoste (architect), Juul Fonteyne (kunstschilder), Henri Verbeke (drukker).

Enkele jaren later op 9 oktober 1924 schreef Elisa een beleefde brief ***"Aan het bestuur der Krijgsbegravingsdienst"*** van het Belgisch Leger. (*)

"Er staat op het graf van mijn echtgenoot sinds het jaar 1920 een kunstmonument geschonken door al zijne trouwe vereerders van gans Vlaanderen. Ik weiger beslist alle afbeeldingen zijner eretekens op het monument te brengen noch enige verandering aan te doen, het is en blijft mijn eigendom. In de hoop dat Ge mijn wil zult eerbiedigen, groet beleefd,
Mw. We Joe English".

(*) het betreft een door Elisa in potlood geschreven antwoord op de brief die zij ontving van de Krijgsbegravingsdienst.

Wat leren wij uit dit korte briefje?

1. Dat Elisa wist wat zij wilde! Het grafmonument moest niet met Belgische eretekens versierd worden. Zij vond de erkenning van de Vlaamse vrienden belangrijker.
2. Dat het grafmonument haar eigendom was. Het was een geschenk van de Joe English-vereniging waaruit enkele jaren later het IJzerbedevaartcomité zou ontwikkelen (1925) en waar zij ook lid van zou worden.

Onze wens: dat minister-president G. Bourgeois er in zal slagen om de begraafplaats aan de IJzertoren te laten erkennen als Wereldoorlog-erfgoed in 2017.

Het Grafmonument in art-deco-stijl verving het eerste houten kruisje van 3 sept. 1918 op het kerkhof van Steenkerke. Werd het mee over geplaatst in 1932 toen het stoffelijk overschot van Joe overgebracht werd naar de Crypte in de éérste IJzertoren? Vele jaren stond het tegen de zijgevel van het secretariaatsgebouw, daarna kreeg het een plaatsje voor de Paxpoort onder een treurbeuk. Het stond er een beetje verloren… Dank zij de herinrichting van de Crypte in de laatste maanden kreeg het geklasseerde monumentje eindelijk zijn oorspronkelijke bestemming terug. Dicht bij het graf met het heldenhuldezerkje van Joe en tussen de waaier van zerkjes voor de vele frontsoldaten. Bij het rijzige witte Heldenhuldekruis zoals Joe het tekende in 1916, nu bijna 100 jaar geleden.
Eindelijk heeft het monument opnieuw de functie waarvoor het bedoeld was. In de schaduw van het monumentale Joe Englishbeeld door Karel Aubroeck op de westelijke hoek van de Paxpoort. **Met onze welgemeende dank aan de leden van het IJzerbedevaartcomité en de conservator van het vernieuwde Museum aan de IJzer.**

Beschrijving van het Grafmonument voor Joe English

Franse steen, H. 216,5 x Br. 56,5 x D. 60 cm, niet gesigneerd, niet gedateerd.
Uitvoering in 1920 door Karel Lateur (°1873 - +1949)

Het monument bestaat uit een gebeeldhouwde bovenbouw geplaatst op een sokkel met inscriptie **"Joe English RIP".** In hoog-reliëf staan 2 vrouwenfiguren in lange gewaden getooid met een hoofddoek elk in een nis. De ene figuur heeft een schilderspalet in de hand, de andere houdt een kruis in beide handen. Hierboven een reliëf met de "blauwvoet". Op de top is een kruis uitgehouwen met de letters **"AVV-VVC".**

Historische achtergrond

Het grafmonument werd in sept. 1920 geplaatst op de Belgisch Militaire begraafplaats in Steenkerke (Veurne) door de Brugse afdeling vrienden van de "Joe English-vereniging" op het graf van Joe English. Het was eigendom van de weduwe van Joe, Mevr. Elisa English-Goedemé.

Het monument uitgevoerd in art-deco-stijl bevat de verschillende symbolen die steeds terugkomen in het werk van Joe English. Van boven naar onder:

- in het kruis de letters AVV-VVC (Alles voor Vlaanderen-Vlaanderen voor Christus) tekst van Frans Drijvers.
- de opwiekende "Blauwvoet" van Albrecht Rodenbach.
- de twee vrouwenfiguren symbolen voor (links) de Vrede en (rechts) de schilderkunst, naar analogie met de figuren in het bekroonde werk van Joe " L'Art et la paix…" (Romeprijs 1904)

De symboliek van het grafmonument typeert Joe als christelijk, Vlaams, vredelievend en kunstenaar. "Dat Joe English ruste in Vrede".

In hetzelfde jaar werd door de Joe English-vereniging een album uitgegeven "Uit het werk van Joe English", De Vlaamsche Boekenhalle te Leuven, Gent en Leiden, 1920, 16 blz. en 32p. illustraties. Alfons De Groeve was de samensteller en Cyriel Verschaeve schreef de inleiding over Joe's kunst.

Een afbeelding van het grafmonument werd geplaatst op de affiche getekend door Jules Fonteyne nav. de "Joe English-hulde" op 4 en 5 sept. 1920 in Steenkerke-Veurne, de eerste IJzerbedevaart.

Ontmoetingen met Joe English (vervolg)

6. Postume ontmoeting tussen Onderluitenant Jozef Van Dingenen en Joe English in Kortenberg

Een mooi voorbeeld van de herwaardering en van de sociaal-culturele betekenis van de Heldenhuldezerkjes, is het initiatief welke Luk Van Biervliet nam. Samen met de familie Van Dingenen, namen de Vlaamse actieve senioren Vl@s, de Vlaamse Vredesbeweging VOS, VTB-cultuur en het Erfgoedhuis Kortenberg, het co-peterschap op voor de restauratie van een Heldenhuldezerk. Op 14 dec. 2013 begon de sfeervolle herdenking met een bloemenhulde op de begraafplaats bij het gerestaureerde grafzerkje van **Jozef Van Dingenen** met daarbij aansluitend een academische zitting in de Oude abdij van Kortenberg. In de Ridderzaal stond zijn portret getekend door Joe English te Saint-Malo in december 1915. Joe verbleef er in een hospitaal om te herstellen van oververmoeidheid tijdens de eerste oorlogsmaanden. Als sportieve beroepsmilitair gaf Jozef Van Dingenen (1878-1953) tijdens het ochtendappel heel onverwacht zijn instructies in het Vlaams! En niet zoals gewoonlijk in het Frans. Toen Joe *"Mijn Vlaanderen heb ik hartelijk lief"* begon te fluiten werd dit niet in dank aanvaard en werd hij op het bureel geroepen bij de Onderluitenant. Hij excuseerde zich, maar kon zijn blijdschap voor het horen van zijn moedertaal moeilijk verbergen. Hij vroeg of hij als straf zijn portret mocht tekenen.
"Jozef Van Dingenen staat Symbool voor de gezagdragers die het tijdens WO I aandurfden uit te komen voor hun Vlaamsvoelendheid" zei Min. Geert Bourgeois tijdens deze bijeenkomst. Deze dag was dan ook niet alleen belangrijk om de burgemeester van Kortenberg en de Minister de gelegenheid te geven om hun herdenkingsprojecten, 100 jaar Grote Oorlog, aan het publiek voor te stellen. Maar vooral omdat de kleinkinderen van Jozef Van Dingenen en van Joe English elkaar voor het eerst konden ontmoeten. In dat perspectief was het terecht dat Mw. Hilde Tas hulde bracht aan de echtgenotes van Joe E. en Jozef V.D., Elisa Goedemé en Catharina Du Bois die respectievelijk voor hun twee en vier kinderen zorgden tijdens deze moeilijke oorlogsjaren. Zij staan symbool voor de vele moeders die de vader van hun kinderen moesten vervangen tijdens WO I.
Vlas.kortenberg@scarlet.be

7. Ontmoetingen met Joe in 4 recente publicaties.

- Ontmoeting bij de Heldenhuldezerkjes.
In één van de overvloedig geïllustreerde werken van Staf Schoeters, De eerste wereldoorlog. Toen en Nu. WO I in monumenten en begraafplaatsen. (Davidsfonds, Leuven, 2013, 271blz.)
Op diverse pagina's worden de kunstfoto's van H.H.zerkjes afgebeeld, genomen door twee professionele fotografen. Zowel in de crypte van de oude IJzertoren als op andere publieke en militaire begraafplaatsen. Op pagina 135 een korte biografische nota over Joe E. (correctie: zijn stoffelijk overschot werd in 1932, niet in 1930, bijgezet in de Crypte). Het originele van het fotoboek is dat het materiaal geografisch en chronologisch werd geplaatst volgens het verloop van de oorlog.

- Ontmoeting met de Gebroeders Van Raemdonck. In de derde en geactualiseerde studie van Luc De Ryck, Terug naar Niemandsland. De geschiedenis van de gebroeders Van Raemdonck: mythe en werkelijkheid. (De Klaproos, Brugge, 2013, 205 blz.)

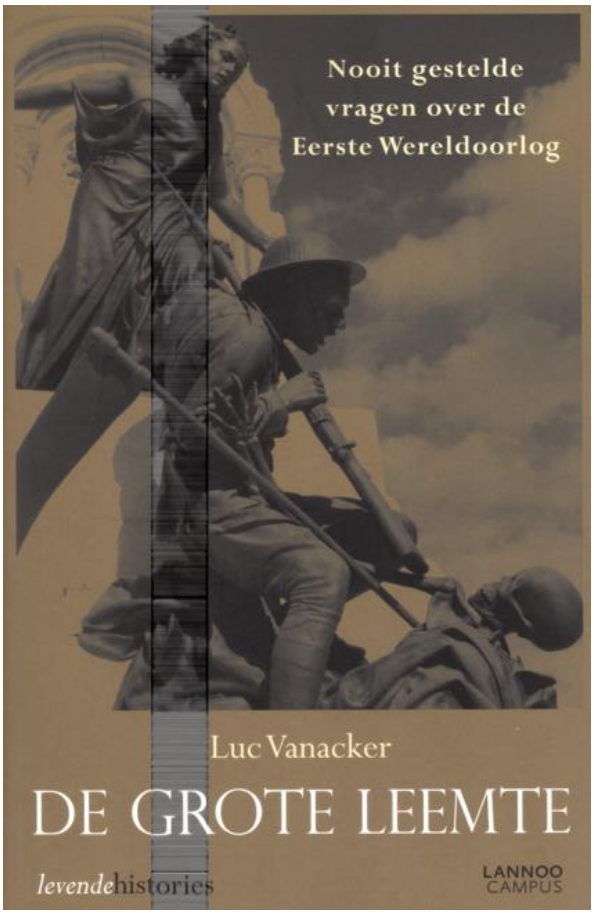
Boeiend is de wijze waarop de auteur het mechanisme van de mythologisering analyseert. Hij komt tot de conclusie dat de twee broers symbool staan voor de broederliefde: de ene zorgde voor de andere. De discussie over de ligging van de lijken werd belangrijk gemaakt omwille van de politieke context (p.97) "Een krachtige steun voor de verspreiding van het Van Raemdonck-epos is de pentekening, *Broederliefde,* in mei 1917 door Joe English getekend op verzoek van Oscar Dambre"(p111). Cyriel Verschaeve vond deze tekening van Joe niet geslaagd (p129) maar hij vergiste zich. In Verschaeves esthetica was er geen plaats voor de sociale impact die de tekening van Joe zou krijgen tot op vandaag. Als aanvulling bij de rijke documentatie publiceren wij hier het programma van de culturele avond in Ieper (sept. 1921) nav. de "2e IJzerbedevaart voor de Gebroeders Van Raemdonck". Joe's echtgenote Elisa Goedemé trad er bij deze gelegenheid op als zangeres met Vlaamse Kunstliederen. Zie bijlage.

- Ontmoeting met Karel De Schaepdrijver en Cie. Er is al heel wat inkt gevloeid over deze Vlaamsgezinde deserteurs. Jos Monballyu, Deserteurs voor de Vlaamse zaak. (De Klaproos, Brugge, 2012, 206blz.) wijdt een apart hoofdstuk (9) over de propaganda van de *"Vier, in het bezette België"* (p 77-86). In de publicatie "Vlaanderens Weezang aan den IJzer" (1918) gebruikten zij overvloedig de toen bekende tekeningen van Joe. De auteur besteedt er geen aandacht aan. Op deze wijze werd het grafisch werk van Joe van achter het IJzerfront, nochtans reeds tijdens WO I verspreid en bekend ook in 'Bezet België'. Op de eerste plaats in Brugge en Kortrijk.
In een volgende nieuwsbrief komen wij daar op terug.

- Ontmoeting met Joe in “nooit gestelde vragen over de Eerste Wereldoorlog” in Van Acker Luc, De Grote Leemte, Lannoo Campus, Tielt, 2014, 222blz.

“Zo blijft Joe English bij uitstek het Symbool van een ontluikend Vlaams bewustzijn, dat botst met het oude imperialistische België” (p. 189)

Met deze onverwachte uitspraak besluit de auteur het hoofdstuk dat handelt over de “exemplarische medische dienstverlening” tijdens WO I in de Westhoek. Hoe provocerend die formulering op het eerste gezicht ook lijkt, toch sluit hij aan bij de traditionele perceptie van Joe als IJzersymbool. Niet geheel onverwacht omdat de auteur het in de 9 essays aandurft om nieuwe antwoorden te zoeken op “nooit gestelde vragen over de Eerste Wereldoorlog” zoals over de late inundatie van de IJzer, over de monumentenstrijd in Diksmuide, over Veurne als open stad, over het IJzerfront als proefterrein voor chemische oorlogvoering en over het vergeten zee-front. De auteur geeft intussen ook zijn ongezouten mening over de regisseurs van WO I, over Koning Albert, slavernij en slavenhandel, IJzertoren en Paxpoort en over de funderingsmythe van het Vlaams nationalisme. *“En verder? Het Vlaamse verhaal mag niet genegeerd of geminimaliseerd worden, het dient een geïntegreerd deel te worden van de Geschiedschrijving over die periode. Als het startpunt van een nieuwe, nog niet voltooide situatie. Vrede is per slot van rekening niet stoppen met vechten. Het is blijven vechten voor elk stukje waarheid en rechtvaardigheid”.* Wat een gedreven leraar geschiedenis…

Agnes Carpentier wees ons op de volgende passage in **’t Pallieterke** van 7 mei ‘014, p11, bij de bespreking van dit boek:
“wordt het geen tijd de nodige voorbereidingen te treffen om Joe English in 2018 op grootse en waardige wijze te herdenken (onder andere met een tentoonstelling en een kunstboek)? Dat vraagt ondergetekende zich af. Maekeblijde.”

Ja, hallo heer Maekeblijde, in 2008 –nav. 90 jaar overlijden van Joe – organiseerden wij een tentoonstelling over “Joe’s kunst”. Daarbij gaven wij een kunstboek uit (98 pag. nog te verkrijgen aan 20 €). Vandaag kiezen wij – met succes - voor een presentatie met powerpoint, zie plaats en reeds geplande data op p.8. In 2018 hopen wij een virtueel museum te kunnen openen! In de Nieuwsbrieven sprokkelen wij materiaal voor een biografie over Joe English en Elisa Goedemé.

VOS - SOS heldenhuldezerkjes

Verbond VOS vzw,
Vlaamse Vredesvereniging

De evenementen naar aanleiding van de eeuwherdenking van de Grote Oorlog rijzen als paddenstoelen uit de grond. Aandacht voor de tijdloze boodschap van onze Vlaamse jongens aan de IJzer is veelal ver te zoeken. Nochtans raakte de Vlaamse emancipatie in de Westhoek in een stroomversnelling en kreeg het Vlaams pacifisme er de wind in de zeilen. Nog tijdens de oorlog nam legerarts dr. Jozef Verduyn, in 1919 stichter van VOS, het initiatief tot het Comité Heldenhulde, dat heldenhuldezerkjes wilde plaatsen op de graven van gesneuvelde Vlaamse soldaten, als alternatief voor de leuze '*Mort pour la patrie*' op de officiële Belgische grafstenen.

De afstand tot de Grote Oorlog vergroot. De ooggetuigen zijn heengegaan. Gelukkig gaven onze Vlaamse fronters ons een blijvende zingeving mee, versteend in de heldenhuldezerkjes. Thans resten er verspreid over Vlaanderen nog enkele honderden. Er staat er zelfs nog eentje in Wallonië, van voor de vastlegging van de taalgrens. VOS wil de zerkjes, als stenen getuigen van het Vlaamse ontvoogdingsstreven aan de IJzer, behouden voor de toekomst. Want ook vandaag roepen zij ons op tot blijvende inzet voor Vlaanderen en vrede.

Pioniers voor het behoud van de zerkjes waren Margriet Ryckeboer en echtgenoot Albert Hendryckx van VOS De Panne. Zij zorgden begin jaren 2000 voor een inventarisatie, die VOS in samenspraak met het Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams Nationalisme (ADVN) zal vervolledigen. Intussen maakt VOS met medewerking van andere Vlaamsgezinde organisaties en in het bijzonder het Forum voor Vlaamse Vrouwen (FVV), het IJzerbedevaartcomité, het Rodenbachfonds, de Vlaamse Actieve Senioren (Vl@s) en de Vlaamse Volksbeweging (VVB) werk van het behoud en de renovatie van beschadigde zerkjes.

Zo werd er in samenwerking met Vl@s Kortenberg in december 2013 een nieuw heldenhuldezerkje geplaatst op het graf van Jozef van Dingenen. In juni 2014 ondersteunde VOS het Davidsfonds Reet bij de plaatsing van een nieuw zerkje op de laatste rustplaats van Hendrik De Herdt. Op 20 september zal VOS met medewerking van zijn Vlaams-nationale zustervereningen een nieuw zerkje plaatsen op het graf van Ferdinand Geerts op het kerkhof van Silsburg in Deurne (Antwerpen).

Wie graag een steentje bijdraagt tot de conservatie van de heldenhuldezerkjes kan dat via een storting op het rekeningnummer BE 22 7450 7289 3347 van VOS. Bij VOS kan je ook terecht voor nieuwe zerkjes. Gelieve daartoe contact te nemen met VOS, Lange Leemstraat 26, 2018 Antwerpen, via Guy Leemans, Leemans.Guy@gmail.com of via 03/213.35.85 of info@vosnet.org

Van Vrede naar Wrede oorlog, deze maand 100 jaar geleden

Op 28 juni 1914, de dag dat de jonge Servische nationalist Gavrilo Princip in Sarajevo aartshertog Ferdinand vermoordde, startte in Parijs, 1350 kilometer verder, de twaalfde Ronde van Frankrijk.. Het was een warme zomerse dag. Diezelfde dag was Joe English aanwezig op het Vlaggefeest van de Vlamingen in Bergen, een feestzitting met een optocht (zie nieuwsbrief nr.8). Een maand later verklaarde Oostenrijk-Hongarije de oorlog aan Servië. Op 2 augustus verklaart Duitsland aan Rusland de oorlog. Een dag voordien werd Joe als reservist opgeroepen naar Antwerpen: algemene mobilisatie in België. De oorlog overviel zowel de kunstschilder als de rest van Europa: op 4 augustus vallen de Duitsers het neutrale België binnen, "Niemand wilde die oorlog – tot hij dan toch uitbrak", (Marc Reynebau).

Vrienden van VZW Joe English, kunstschilder

CWXRM Vredeskunstproject

Zoekt u met uw vriendengroep, vereniging of school een zinvol kunstproject om samen WO I te herdenken? Neem dan contact op met de Vzw Kunst/ Vzw P'Art Brugsesteenweg, 45, 8433 Schore/België – info@comingworldrememberme.be

Enkele weken terug fietsten wij met vrienden van onze vzw in een overstromingsgebied van de IJzervlakte tussen Diksmuide en Slijpe. Op het kruispunt van de wegen ligt het gehucht Spermalie. Bekend van de Spermaliehoeve. Minder bekend is het kunstencentrum dat gevestigd is in de oude bloemmolens van Spermalie. Daar mochten wij meewerken aan een klei-workshop in het kader van het project Gone West. Op uw vraag komen zij ook naar u toe met een mobiel atelier. **Een aanrader!**

Overzicht van presentaties over "Leven en werk van Joe English & Elisa Goedemé"

Datum	Plaats	Vereniging
17 september 2014	Gent	Rodenbachfonds-Seniorenacademie
23 februari 2015	St.-Kruis/Brugge	Heemkundige kring

Kunstkaarten bestellen

Ondergetekende : naam, voornaam, adres en handtekening.

……..

……..

❒ Bestelt hierbij …… reeks(en) 7 kunstkaarten (K 1 tot 7) = 14€ per reeks
❒ Bestelt hierbij …… reeks(en) 4 postkaarten (P 1 tot 4) = 8€ per reeks

(2 € per kaart) verzendingskosten inclusief vanaf minimum bestelling van 1 reeks

En schrijft € ……. over op rekening BE03 1210 4055 6384 van de vzw Joe English, kunstschilder,

met vermelding: …… ex. kunstkaarten J.E.

Ook steunend "Vriend" worden?

Dat kan door eenmalig € 50,00 te storten op rekening nr. BE03 1210 4055 6384 van de VZW Joe English. Dan ontvangt u de catalogus en de nieuwsbrieven en wordt u uitgenodigd op onze volgende bijeenkomsten.

Ons handige en goed-ogende boek over "Joe's kunst" gedrukt bij Lannoo, Tielt, 2008, 98 blz. met kleurillustraties, is te verkrijgen door overschrijving van € 20,00 (portkosten inbegrepen) op rekening nr. BE03 1210 4055 6384 van VZW Joe English, met vermelding "cat. xx ex."

Joe English

We bezorgen het via de post.